

C. TÓTH NORBERT

A nádori hivatal működése Lackfi István tisztségviselése alatt (1387–1392)

Egy korábbi tanulmányomban már röviden érintettem, hogy a világi nagybírák igen ritkán vettek részt az általuk vezetett bíróság munkájában, ám akkor a téma és a terjedelmi korlátok miatt ennek részletes, adatokkal alátámasztott bizonyítása elmaradt.¹ Mivel a nagybírák részvétele avagy távolmaradása a mindennapi ítélkezéstől meglehetősen fontos kérdése a kúriai bíraskodás, s egyúttal Magyarország középkori jogtörténetének, ezért talán nem lesz haszontalan az egyik tisztségviselő ilyenén gyakorlatának vizsgálata. Mielőtt azonban belekezdenék ennek leírásába, egy-két szót az általam követett módszerről. Az Országos Levéltár adatbázisa² alapján a (Lackfi) István nádor neve alatt 1387. jan. 27. és 1392. nov. 13. között³ kelt összes oklevelet kikértem, s különböző szempontok szerint három csoportba soroltam. Az első csoportot azok az oklevelek és levelek alkotják, amelyek kibocsátója biztosan Lackfi István volt. A második csoportba azok kerültek, amelyeket a nádor nevében az ítélőmestere állított ki. Végül a harmadik csoportba azok az oklevelek kerültek, amelyek a nádori jelenlétén keltek a különböző peres ügyekben. A három csoport között biztosan léteznek átfedések, ám azok – egyelőre (?) – nem mutathatók ki.

A nádori hivatal történetének Fraknoi Vilmos szentelt monográfiát,⁴ míg

---

¹ C. TÓTH NORBERT: Zsigmond királynak a hiteleshelyekről szóló elveszett rendelete. Adalékok a kor kormányzattörténetéhez. In: *Loca credibilia. Hiteleshelyek a középkori Magyarországon*. Szerk. BILKEI IRÉN– FEDELES TAMÁS. (Tanulmányok a Pécsi Egyházmegye történetéből 4.) Pécs, 2009. 49–64.; 57–58.

² Zsigmond-kori oklevéltár I–VII. (1387–1420) Szerk. MÁLYUSZ ELEMÉR–BORSA IVÁN. In: RÁCZ GYÖRGY szerk. *A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa DL-DF 4.2*. Budapest, 2003. CD-ROM. (Arcanum Digitéka.) E szerint 473 darab ilyen oklevél van.

³ ENGEL PÁL: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II*. História Könyvtár. Budapest 1996. (továbbiakban: ENGEL, 1996.) I. 4.

⁴ FRANKL VILMOS: *A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének történeti kifejlődése*. Pesten, 1863. 7–126.

az Anjou-korra vonatkozó részével Nyers Lajos foglalkozott,⁵ amint azonban munkáik címéből is kiderül, egyikőjük sem tanulmányozta a Zsigmond-kori nádori „iroda” munkáját. Ezt a munkát Bónis György⁶ és Bertényi Iván⁷ vállalták fel és vizsgálták, illetve elemeztek mintaszerűen egy-egy időszakot a nádori, országbírói és a királyi különös jelenléten folyó munkából. A jelen dolgozat az előbbi tanulmányok gondolatmenetét folytatva kíván további adatokat nyújtani a kérdésben, mégpedig a már említett Lackfi István tisztségviselése alatt kelt okleveleken lévő, a nádori iroda tagjai által írt jegyzetek feltárása révén. A dolgozatban semmiképpen sem szeretnék a hivatal ezen öt évének működéséből az egész korszakra vonatkozóan következtetéseket levonni, mivel amíg Lackfi utódainak hivatalviselése hasonlóképpen nincsen feltárva, addig ez úgyis hiábavaló és félrevezető próbálkozás lenne. A jelen munkában arra kívánok rámutatni, hogy már Zsigmond király uralkodása kezdetén mennyire külön vált a tisztségviselő személye az általa betöltött funkciótól, s ezzel párhuzamosan hogyan vette át feladatainak mind nagyobb részét helyettese, az ítélmester. Ehhez szolgál adalékul az alább közlendő nádori itinerárium, mivel az ország politika- és intézménytörténetének megírásához nem csak az uralkodók⁸ itineráriumára van szükség, hanem a tisztségviselők, illetve a kor

---

⁵ A nádor bírói és oklevéladó működése a XIV. században (1307–1386). Kecskemét, 1934.

⁶ A kúriai irodák munkája a XIV. és XV. században. Levéltári Közlemények 34 (1963) (továbbiakban: BÓNIS, 1963.) 197–243.

⁷ A nádori és az országbírói ítélmester bírósági működése a XIV. században. Levéltári Közlemények 35 (1964) (továbbiakban: BERTÉNYI, 1964.) 187–205.

⁸ ENGEL PÁL: Hunyadi János kormányzó itinerárium. Századok 118 (1984) 974–997.; Uő.: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310–1323). Századok 122 (1988), az itinerárium: 136–139.; SROKA, STANISLAW A.: I. Ulászló itinerárium (1440–1444). Történeti Tanulmányok IV. Debrecen, 1995.; SEBŐK FERENC: I. Károly király tartózkodási helyei 1341-ben. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica 109 (2004) 57–63.; †ENGEL PÁL–C. TÓTH NORBERT: Itineraria regum et reginarum (1382–1438) (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1.) Itinerarium Sigismundi regis imperatorisque (1382–1437). Manuscriptum Pauli Engel complevit indiceque instruxit et redegit Norbertus C. Tóth. Itineraria Mariae (1382–1395) et Barbarae reginarum (1405–1438) consortum Sigismundi regis imperatorisque, nec non Elizabeth reginae (1382–1386), relictæ Ludovici I regis composuit indicibusque instruxit et redegit Norbertus C. Tóth. Budapest, 2005. (továbbiakban Itineraria); HORVÁTH RICHÁRD: A hadakozó király: Hunyadi Mátyás itinerárium. In: Hunyadi Mátyás, a király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban 1458–1490. (Kiállítási katalógus) BTM. Budapest, 2008. 51–63.

fontos szereplőinek tartózkodási helyeit ismertető tanulmányokra is.⁹ A világi bírák (nádor, országbíró) itineráriumának elkészítése azonban nehezebb,¹⁰ mint a többi tisztségviselőé,¹¹ mivel sokszor csak a pecsétkép alapján lehetne eldönteni, hogy valóban a tisztséget viselő báró vagy az ítélőmester, avagy a kúriában dolgozó notarius nyomta a pecsétet az oklevélre. Ám ennek mindenki számára belátható korlátai vannak, s tulajdonképpen azt sem tudjuk pontosan, hogy hány darab pecsétet használtak az egyes tisztségviselők nevében kiállított okleveleken. Így például az idősebb Garai Miklós nádor (1375–1385) legalább ötféle (nagyságú) pecsétet használt!¹² Lackfi István oklevelein nagyságuk alapján legalább háromféle pecsét különböztethető meg. Egy kisebb, amelynek átmérője kb. 20 miniméter. Ezt a pecsétet találhatjuk levelein, s a legtöbb

---

⁹ DANIELA DVOŘÁKOVÁ: Rytier a jeho král'. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Budomerice, 2003. (Megjelent magyarul is: A lovag és királya. Stiborici Stibor és Luxemburgi Zsigmond. Képek és történetek egy középkori magyar nemes életéből. Pozsony, 2009.); C. TÓTH NORBERT: Zsigmond király tisztségviselőinek itineráriuma I. (Uralkodásának elejétől az 1420-as évekig). Századok 138 (2004) (továbbiakban C. TÓTH, 2004.) 465–494. (erdélyi vajdák 1426-ig, tárnokmesterek 1419-ig és Ozorai Pipo); KUBINYI ANDRÁS: Adatok a Mátyás-kori királyi kancellária történetéhez. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Philosophica. Tomus IX. Fasciculus 1. Miskolc, 2004. 25–58. (Várdai István kancellár, érsek); C. TÓTH NORBERT: A Bátor-i-család ecsedi ága az 1440-es években. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 41 (2006) 266–289. (Hunyadi János 1445–1446 közötti itineráriuma: 279–280.); NEUMANN TIBOR: Verbőci István 1520. évi utazásai Szatmár megyében. A somlyói Bátoriak és a Moróc-örökség. Uo. 290–304.; C. TÓTH NORBERT: Ki kicsoda az ecsedi Bátor-i családban. A Bátor-i család ecsedi ágának tagjai, 1377–1541. Uo. 44 (2009) 5–47. (a családtagok itineráriumai: 32–42.); HORVÁTH RICHÁRD: Életrajzi szilánkok ecsedi Bátor-i István politikai pályafutásáról (1458–1479). Uo. 48–82. (1470–1479 közötti itineráriuma: 79–81.); NEUMANN TIBOR: Bátor-i István politikai szerepe II. Ulászló uralkodása alatt (1490–1493). Uo. 83–127. (1490–1493 közötti itineráriuma: 122–127.)

¹⁰ C. TÓTH, 2004. 466.

¹¹ Érdekességként jegyzem meg, hogy KUMOROVITZ L. BERNÁT: Osztályok, címek, rangok és hatáskörök alakulása I. Lajos király kancelláriájában. (In: Eszmetörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. SZÉKELY GYÖRGY. Memoria Saeculorum Hungariae 4. Budapest, 1984. 293–330.) című munkájának 296/8. jegyzetében utalt arra, hogy Lajos király specialis notariusának elkészítette az itineráriumát: „Die Entwicklung der ungarischen königlichen Geheimen Kanzlei. (Forschungen zur Geschichte der Kanzlei Ludwig I. Königs von Ungarn. 1342–1382. Anhang I. B. 70–72. Az 1973. október 1–6 között Budapesten megtartott IV. Nemzetközi Diplomataikai Kongresszus október 6-i (esztergomi) záróülésén elhangzott előadás sajtó alatt álló kibővített kézírata.” Eleddig azonban nem találtam nyomát annak, hogy megjelent volna a tanulmány.

¹² BÓNIS, 1963. 206.

esetben zöld viaszba nyomták.¹³ A nagyobb, vagy bírói pecsétjének átmérője kb. 30 miniméter volt.¹⁴ E kettő mellett volt még egy harmadik pecsétje is, amelyet a privilégiumokra függesztettek. Ennek átmérője kb. 54 miniméter volt a pecsétfészek nélkül.¹⁵ Mindhárom pecsét közös jellemzője, hogy a pecsétkép a Lackfiak címerállatát, a sárkányt ábrázolja.

A következőekben párhuzamosan közlöm a Lackfi István nádor (akár saját kiadványa, akár mint a királyi és királynéi oklevelek relatora¹⁶ szerepel) és Uzsaí Márton ítélmester (1387–1395)¹⁷ tartózkodási helyeit tartalmazó listát, majd utána a nádori kúriában kelt okleveleket és a rajtuk található kézjegyeket. A nádori vagy bírói közgyűléseken kiadott okleveleket minden esetben az ítélmester keltezési helyeként tüntettem fel, ugyanis korszakunkban már szinte teljesen kizárható, hogy azokon a nádor személyesen is részt vett volna.¹⁸

Lackfi István

Uzsaí Márton

1387.

jan. 27. Dombró¹⁹
ápr. 16. Buda²⁰

---

¹³ Pl. Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár. (továbbiakban: DL) 52 586., 52 623., 52 635. Természetes színű viaszban: DL 7677. és 42 437. (Képét lásd a dolgozat végén.)

¹⁴ Pl. DL 52 542., 52 544. (Képét lásd a dolgozat végén), 52 629., 52 711.

¹⁵ DL 8006. (Képét lásd a dolgozat végén.)

¹⁶ A királyi okleveleken még biztosan található ilyen adatok, mivel a vonatkozó időszakra a gyűjtés nem teljes.

¹⁷ BÓNIS GYÖRGY: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Budapest, 1971. (továbbiakban: BÓNIS, 1971.) 178., valamint Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény. (továbbiakban: DF) 233 968. Személyére lásd Uő. 192., 196–198.

¹⁸ Vö. BERTÉNYI, 1964. 198.; TRINGLI ISTVÁN: Pest megye a késő középkorban. Pest Megye Monográfiája I/2. A honfoglalástól 1686-ig. Torma István közreműködésével szerk. ZSOLDOS ATTILA. Budapest, 2001. (továbbiakban TRINGLI, 2001) 75–194.; 174. További példákra I. C. TÓTH NORBERT: Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban. Nyíregyháza, 2008. 115–119.

¹⁹ Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeő. A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Szerk. NAGY IMRE–NAGY IVÁN–VÉGHÉLY DEZSŐ–KAMMERER ERNŐ–DÖRY FERENC–LUKCSICS PÁL. I–XII. Budapest, 1871–1931.; IV. 324., *relatio*. (Kőrös m.)

²⁰ Zsigmondkori oklevéltár I. (1387–1399) Összeállította MÁLYUSZ ELEMÉR. Budapest, 1951. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok I.) (továbbiakban: ZsO I.) 22., *relatio*. (Pilis m.)

máj. 16.	Sempte ²¹
máj. 24.	Visegrád ²²
máj. 27.	Buda ²³
jún. 5.	Buda ²⁴
júl. 10.	Zágráb ²⁵
aug. 6.	Kőrös ²⁶
aug. 7.	Kapronca ²⁷
szept. 10.	Várad ²⁸
szept. 24.	Diósgyőr ²⁹
szept. 29.	Diósgyőr ³⁰
szept. 29. k.	Diósgyőr ³¹
okt. 3.	Diósgyőr ³²

okt. 13. Buda³³

²¹ Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius. Kiadják IPOLYI ARNOLD–NAGY IMRE–PAUR IVÁN–RÁTH KÁROLY–VÉGHELY DEZSŐ. I–VIII. Győr, Bp., 1865–1891. (továbbiakban: HO) V. 165., *relatio*. (Nyitra m.)

²² C. TÓTH NORBERT: A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. I. közlemény. 1387–1399. (Pótlás a Zsigmondkori Oklevéltár I. kötetéhez) In: A nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve 47 (2005) (továbbiakban: Lelesz I.) 235–343. 243/9. (Pilis m.)

²³ ZsO I. 76., *relatio*.

²⁴ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. Von FRANZ ZIMMERMANN–CARL WERNER–GEORG MÜLLER–GUSTAV GÜNDISCH–HERTA GÜNDISCH–KONRAD G. GÜNDISCH–GERNOT NUSSBÄCHER. Bd. I–VII. Hermannstadt, 1892–1991. (továbbiakban: Z–W.) II. 611–612., *relatio*.

²⁵ ZsO I. 142., *relatio*. (Zágráb m.)

²⁶ ZsO I. 170. és 174., *relatiok*. (Kőrös m.)

²⁷ ZsO I. 180., bírótársakkal. (Kőrös m.)

²⁸ Lelesz I. 245/16. (Bihar m.)

²⁹ DF 210 777. A nádor 1388. márc. 26-án Visegrádon kelt privilégiumában „*nobis unacum rege et regina, nec non prelatibus et baronibus feria tertia ante Michaelis in Gyosgeur existentibus.*” (Borsod m.)

³⁰ HO II. 151., *relatio*.

³¹ ZsO I. 237.

³² DF 210 777. A nádor 1388. márc. 26-án Visegrádon kelt privilégiumában „*nobis unacum rege et regina, nec non prelatibus et baronibus feria tertia ante Michaelis in Gyosgeur existentibus .... Tandem feria quinta post Michaelis ...*” Himházi László fia: Antal kúriai jegyző és nádori ember, Bélháromkút, határjárás, stb.

³³ DF 233 968.

okt. 14. Diósgyőr³⁴
okt. 16. Rimaszombat³⁵
nov. 3. Visegrád³⁶

nov. 23. Buda³⁷

1388.

márc. 6. Csáktornya³⁸
márc. 19. Buda³⁹

márc. 26. Visegrád⁴⁰
máj. 31. Nyitra mellett⁴¹
jún. 1. Nyitra mellett⁴²
jún. 2. Nyitra mellett⁴³
jún. 5. Nyitra mellett⁴⁴

jún. 12. Esztergom⁴⁵

jún. 15. Bars mellett⁴⁶
jún. 17. Bars mellett⁴⁷

---

³⁴ HO VII. 423. (okt. 7-i kelettel), *relatio*.

³⁵ Az Abaffy család levéltára 1247–1515. A Dancs család levéltára 1232–1525. A Hanvay család levéltára 1216–1525. Ila Bálint kézírata alapján sajtó alá rendezte és szerkesztette BORSA IVÁN. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1993. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 23.) 130/150. „Gál-napon a királlyal és a királynéval” tartózkodott ott. (Gömör m.)

³⁶ ZsO I. 275–276., *relatiok*.

³⁷ Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez. Másolta és gyűjtötte PESTY FRIGYES. A M. Tud. Akadémia tört. bizottságának rendeletéből sajtó alá rendezte ORTVAY TIVADAR. I. 1183–1430. Pozsony, 1896. (Temesvármegye és Temesvár város története. IV.) 166., mint bírótárs.

³⁸ HO VII. 425. ZsO I. 456. Levél, zöld pecsét. (Zala m.)

³⁹ DL 72 780. (Bizonytalan.)

⁴⁰ DF 210 777. ZsO I. 479.

⁴¹ ZsO I. 574. (Nyitra m.)

⁴² DL 75 564.

⁴³ ZsO I. 578.

⁴⁴ ZsO I. 589.

⁴⁵ Z–W. II. 626.; *relatio*. (Esztergom m.)

⁴⁶ ZsO I. 600. (Bars m.)

⁴⁷ ZsO I. 606., DL 58 678.

jún. 19.	Visegrád ⁴⁹	jún. 18. Bars mellett ⁴⁸
jún. 22.	Visegrád ⁵¹	jún. 19. Bars mellett ⁵⁰
jún. 24.	Visegrád ⁵²	
		júl. 2. Gyarmat mellett ⁵³
		júl. 3. Gyarmat ⁵⁴
		júl. 6. Gyarmat ⁵⁵
		júl. 10. Gyarmat mellett ⁵⁶
		júl. 13. Gyarmat mellett ⁵⁷
júl. 18.	Zólyom ⁵⁸	júl. 21. Szebelléb ⁵⁹
aug. 1.	Buda ⁶⁰	aug. 3. Szentersébet mellett ⁶¹
		aug. 5. Szentersébet mellett ⁶²
		aug. 7. Szentersébet mellett ⁶³
		aug. 8. Szentersébet mellett ⁶⁴

⁴⁸ ZsO I. 608.

⁴⁹ ZsO I. 609., *relatio*.

⁵⁰ ZsO I. 611–3.

⁵¹ DL 100 228. Az oklevél hátlapján két pecsét található: egy zöld színű viaszpecsét nyoma és egy másik, amelyen a nádor sárkányt ábrázoló pecsétjének lenyomata látszik.

⁵² ZsO I. 619. Zöld viaszpecsét nyoma.

⁵³ DL 43 345. (Nógrád m.)

⁵⁴ DL 59 713., 59 723.

⁵⁵ ZsO I. 637.

⁵⁶ A Balassa család levéltára 1193–1526. Fekete Nagy Antal kézírata alapján sajtó alá rendezte és szerkesztette BORSA IVÁN. Budapest, 1990. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 18.) 65/179., ZsO I. 637., 645–7.

⁵⁷ ZsO I. 650.

⁵⁸ DF 238 588. (Zólyom m.)

⁵⁹ DL 42 396., határjárás. (Hont m.)

⁶⁰ DL 107 352. Iktatólevél. (Bizonytalan.)

⁶¹ DL 64 970. (Pest m.)

⁶² ZsO I. 682.

⁶³ ZsO I. 688–9.; DF 275 715.

⁶⁴ DF 244 505., DL 7452. (ZsO I. 815., nov. 30-i kelettel. Az oklevél „12. die f. II. post festum Beati [...]” kelt.)

okt. 6. Visegrád⁶⁷
 okt. 7. Visegrád⁶⁸
 nov. 26. Óvár⁷⁰

aug. 9. Szenterzsébet mellett⁶⁵
 aug. 10. Szenterzsébet mellett⁶⁶
 okt. 15. Uzsa⁶⁹

1389.

márc. 3. Óvár⁷¹
 márc. 8. Óvár⁷²
 márc. 26. Omor⁷³

márc. 31. Szárberény⁷⁴

ápr. 15. Szent Fábían
 és Sebestyén-egyház⁷⁵
 ápr. 30. Tata⁷⁶

máj. 2. Uzsa⁷⁷

---

⁶⁵ ZsO I. 692.

⁶⁶ DL 7426-7., 7393. ZsO I. 696.

⁶⁷ DL 7460. Fügőpecséttel.

⁶⁸ DL 8006. Fügőpecséttel, képét lásd a dolgozat végén.

⁶⁹ ZsO I. 772. (Zala m.)

⁷⁰ ZsO I. 808.

⁷¹ DL 52 622. (Moson m.)

⁷² DL 52 622. „...dominus Akus pridem regni Sclavonie banus et magister Wbul de Kallo, ut actor parte ab altera in die Cynerum [márc. 3.] coram nobis ibi, ubi videlicet Deo duce tunc fieremus constituti comparere ac in causis ipsorum inter ipsos habitis arbitrium venerabilis in Christo patris domini Johannis archyepiscopi ecclesie Strigoniensis” bizonyos bírság terhe alatt kötelesek voltak elfogadni. „Tandem ipso termino adherente nobis hic in Ovar existentibus prefatus Akus banus” nem jelent meg, Ubul mester „congruis diebus nostram in presentiam” hiába várt rá, ezért a nádor Ákost megbírságotla. „Datum in Ovar, sexto die diei Cynerum...”

⁷³ ZsO I. 966. (Krássó m.) Zöld színű papírfelzetes viaszpecséttel.

⁷⁴ ZsO I. 979. Mint kiküldött. (Veszprém m.)

⁷⁵ ZsO I. 983. (Kun szállások, Szentestől északkeletre.)

⁷⁶ ZsO I. 1003. (Relatio magistri Demetrii.) (Komárom m.) Az alnádor kiadványa?

⁷⁷ ZsO I. 1006. Mint fogott bíró Köveskálón ténykedett előtte.

		máj. 3.	Kál ⁷⁸
máj. 7.	Ladány ⁷⁹		
máj. 8.	Henchida ⁸⁰		
		máj. 13.	Uzsa ⁸¹
máj. 20.	Várad ⁸²		
		máj. 23.	Uzsa ⁸³
jún. 7.	Buda ⁸⁴		
jún. 22.	Buda ⁸⁵		
		[aug. 7.	Szenterzsébet] ⁸⁶
szept. 15.	Tolnavár ⁸⁷		
[okt.–nov.	szerbiai hadjárat] ⁸⁸		

1390.

márc. 6. Apácavásárhely⁸⁹

⁷⁸ ZsO I. 1007. Mint fogott bíró is. (Zala m.)

⁷⁹ Codex diplomaticus comitum Károlyi de Nagy-Károly. A nagykárolyi gróf Károly-család oklevéltára I–V. Sajtó alá rendezi GÉRESI KÁLMÁN. Budapest, 1882–1897. (továbbiakban Károlyi) I. 435. „...*quod nobis feria sexta proxima post festum inventionis Sancte Crucis ad Ladan applicantibus nobilis domina Colos vocata, filia Demetrii de dicta Laadan ... ad nostram veniendo presentiam ...*” (Bihar m.)

⁸⁰ Károlyi I. 435. (Bihar m.)

⁸¹ ZsO I. 1019. Mint fogott bíró előtte Kesziben tevénykedett.

⁸² ZsO I. 1024. Zöld színű viaszpecsét nyoma.

⁸³ ZsO I. 1031.

⁸⁴ ZsO I. 1049., *relatio*.

⁸⁵ ZsO I. 1029., *relatio*. Zsigmond hibás (máj. 23. = X. Kal. Jun.) keltű privilégiuma. Vö. Itineraria 61.

⁸⁶ ZsO I. 1111. Elképzelhető, hogy az oklevél hibás évű, mivel az előző évben volt ekkor a közgyűlés.

⁸⁷ Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család történetéhez I–II. Szerkesztette VARJÚ ELEMÉR–IVÁNYI BÉLA. Budapest, 1908–1928. I. 420., *relatio*. (Tolna m.)

⁸⁸ Vö. ENGEL PÁL: A török-magyar háborúk első évei (1389–1392). In: Vár, honor, ispánság. Válogatott tanulmányok. Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta CSUKOVITS ENIKŐ. Osiris Kiadó. Budapest, 2003. (továbbiakban: ENGEL, 2003.) 555–577.; 557.

⁸⁹ DL 42 436. „...*nobilibus dilectis Johanni filio Laurentii et Lucasio comitibus nostris comitatus Wesprimiensis salutem cum dilectione! Noveritis, quod nobis in dominica Oculi in Apachawasarhely existentibus... Datum in loco et termino prenotatis.*” (Veszprém m.)

		márc. 19.	Buda ⁹⁰
		márc. 23.	Buda ⁹¹
		márc. 25.	Buda ⁹²
ápr. 1.	Tata ⁹³		
		ápr. 14.	Buda ⁹⁴
		ápr. 15.	Buda ⁹⁵
		ápr. 17.	Buda ⁹⁶
		ápr. 18.	Csepel sziget ⁹⁷
		ápr. 26.	Buda ⁹⁸
júl. 7.	Tata ⁹⁹		
		aug. 10.	Fehérvár ¹⁰⁰
aug. 28.	Visegrád ¹⁰¹		
[okt.–nov.	szerbiai hadjárat] ¹⁰²		

⁹⁰ DL 52 667. A keltezési hely utólag kihúzva. Bírságlevél.

⁹¹ ZsO I. 1414. DL 52 670. Bírságlevél.

⁹² ZsO I. 1417. Szécsényi Simon és Frank eladják Somogy megyei birtokaikat Zámbó Miklós volt tárnokmesternek.

⁹³ DL 42 437. A nádor előtt megjelent Asszonyfalvi Ferenc mester és Asszonyfalvi Miklós bán özvegye, akik ügyüket „*arbitrio [!] venerabilis in Christo patris domini Johannis archiepiscopi et nostro ac aliorum proborum et nobilium virorum per ipsum dominum archiepiscopum et nos ad id assumptendarum submisissent et submiserunt nostri in presentia talimodo, ut quicumque dictus venerabilis pater et nos ac alii nobiles viri per nos ad id assumptendi in causis, quibus inter ipsas partes disponere necessare feria quinta proxima affutura in loco, ubi Deo duce ipse dominus archiepiscopus nobiscum fuerit constitutus, arbitraretis et arbitraremur.*” Zöld színű viaszpecsét, képét lásd a dolgozat végén.

⁹⁴ Lelesz I. 257/59.

⁹⁵ C. TÓTH NORBERT: A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. II. közlemény. 1400–1410. (Pótlás a Zsigmondkori Oklevéltár II. kötetéhez) In: A nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve 48 (2006) 323–442.; 327/5.

⁹⁶ DF 210 384.

⁹⁷ ZsO I. 1452. Királyi adomány Uzsai részére.

⁹⁸ DL 71 277. (Bizonytalan.)

⁹⁹ DL 7631. A Balácai György és a nyúlzigeti apácák között hozott fogott bírói döntés írásba foglalása.

¹⁰⁰ DL 66 206. Az átírás szerint „*sigillo, quo in iudicandis causis utitur*” volt pecsételve. (Fejér m.)

¹⁰¹ DL 66 207. Kisebb pecsét.

¹⁰² ENGEL 2003. 563. (Kérdéses, hogy részt vett-e benne.)

nov. 19. Buda¹⁰³
dec. 8. Veszprém¹⁰⁴

1391.

márc. 14. Visegrád¹⁰⁶
ápr. 14. Csáktornya¹⁰⁷
máj. 25. Tata¹⁰⁸

jún. 7. Buda¹¹¹

jún. 19. Buda¹¹³
jún. 27. Buda¹¹⁴

szept. 27. Komárom¹¹⁸

febr. 15. Visegrád¹⁰⁵

máj. 30. Visegrád¹⁰⁹
jún. 5. Visegrád¹¹⁰

jún. 9. Visegrád¹¹²

júl. 14. Fehérvár mellett¹¹⁵
júl. 17. Fehérvár mellett¹¹⁶
júl. 20. Fehérvár mellett¹¹⁷

dec. 2. Buda¹¹⁹

---

¹⁰³ HO IV. 228., *relatio*.

¹⁰⁴ ZsO I. 1784. (Veszprém m.)

¹⁰⁵ ZsO I. 1894. Saját levele Mária királynőhöz a nádor pecsétjével megerősítve. BÓNIS, 1971. 198.

¹⁰⁶ DL 7677. Kisebb pecsét.

¹⁰⁷ ZsO I. 1973.

¹⁰⁸ ZsO I. 2052.

¹⁰⁹ ZsO I. 2062. Mint bírótárs. E nyolcadon szintén mint bírótárs: ZsO I. 5068.

¹¹⁰ ZsO I. 2073. Mint bírótárs.

¹¹¹ DF 210 384.

¹¹² ZsO I. 2083. Mint peres fél.

¹¹³ DL 102 405.

¹¹⁴ ZsO I. 2112.

¹¹⁵ ZsO I. 2140.

¹¹⁶ FEJÉR, GEORGIUS: Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I–XI. Budae, 1829–1844. X/1. 733. ZsO I. 2145.

¹¹⁷ ZsO I. 2154.

¹¹⁸ DF 285 968. A szöveg alatt papírfelzetes pecséttel, képét lásd a dolgozat végén. (Komárom m.)

¹¹⁹ A Wass család cegei levéltára. Valentiny Antal oklevélkivonatait felhasználva bevezető tanulmányokkal és jegyzetekkel közléteszi W. KOVÁCS ANDRÁS. Kolozsvár, 2006. (Az Erdélyi

dec. 8. Tata¹²⁰

1392.

jan. 10. Tata¹²¹

febr. 21. Buda¹²²

febr. 23. Buda¹²³

febr. 25. Buda¹²⁴

márc. 4. Buda¹²⁵

márc. 21. Vásárhely¹²⁶

máj. 5. Karos és környéke¹²⁷

[jún.–júl. szerbiai hadjárat]¹²⁸

Ha végigtekintünk a Lackfi István nádor és Uzsai Márton ítélőmester tartózkodási helyeit tartalmazó fenti listán, akkor – a források szerencsés fennmaradásának köszönhetően – beszédes adatokat láthatunk a kettőjük közötti „munkamegosztásra”. Így például 1388-ban István nádort Esztergomban (jún. 12.) a király mellett, az ítélőmestert előtte Nyitrán (5.), illetve utána Barson (15.) a bírói (régi nevén nádori) közgyűlésen találjuk. Még jobb példa ugyanennek a hónapnak a 19. napja, amikor nádor Zsigmonddal Visegrádon, Uzsai pedig még mindig Barson tartózkodott. Hasonló helyzetet látunk 1391-ben is: a nádor birtokain tartózkodik (Csáktornya, ápr. 14.; Tata, máj. 25.), miközben a visegrádi kúriában folyik az ítélkezés (máj. 30., jún. 5.) bírótársak bevonásával. Ez utóbbi példákra már Bónis György felhívta a figyelmet művében,¹²⁹ ám ő még nem vonta le azt a következtetést, amelyet mi már megtehetünk, miszerint a nádor nem volt jelen a per tárgyalásán, s

---

Múzeum-Egyesület Kiadása.) 282/214.

¹²⁰ ZsO I. 2297.

¹²¹ ZsO I. 2352. „*in villa nostra Tata*”

¹²² DL 7922.

¹²³ DL 38 970. Függettségpecsét, oklevél átírása.

¹²⁴ DL 96 795.

¹²⁵ DL 96 657.

¹²⁶ DL 102 410. Zöld színű viaszpecsét sárkányt ábrázoló darabja és lenyomata.

¹²⁷ ZsO I. 2511. Mint kiküldött. (Somogy m.)

¹²⁸ ENGEL, 2003. 567–568.

¹²⁹ BÓNIS, 1971. 197. Holott maga is idézett Uzsai Márton bíraskodására vonatkozó adatot: uo. 198.

a bírósárok tulajdonképpen az ítélmester bíraskodásának legitimációját biztosították. Erre kiváló példa egy, Bertényi Iván által idézett adat 1393-ból: Uzsai Márton nádori és Kóvári Pál országbírói ítélmesterek a főnökeik távollétében „az ország előkelőinek ügyeit vizsgálva éppen bírói széket” tartottak.¹³⁰ Azaz az ítélmesterek bíraskodási joghatósága már a Zsigmond-kor kezdetétől¹³¹ megfigyelhető, s ha jól belegondolunk, ez nem is lehetett másként. Hiszen a nádor vagy az országbíró kinevezése esetében korántsem a (szokás)jogban való jártasság számított az alapvető kritériumnak, hanem más, alapvetően politikai szempontok vezérelték az uralkodót. Visszatérve Lackfi István személyére, a róla élő kép alapján inkább katonaembernek tudjuk elképzelni,¹³² mint olyan személynek, aki a nádori jelenlétben a felek okleveleit böngészi a biztosabb ítélet meghozatala végett.¹³³ Így a nevében folyó bíraskodástól való távolmaradása korántsem okozott fennakadást a bíróság munkájában, hiszen azt ítélmestere, illetve annak kiküldetesei idején valamelyik jegyző minden zökkenő nélkül folytathatta.¹³⁴

Lackfi István alnádorát nem ismerjük, azonban egy esetben felmerül, hogy az oklevél kiállítója esetleg az alnádor lehetett. Az oklevelet 1389. ápr. 30-án Tatán adták ki István nevében, s a nádori kiadványok közül ennek egyedülként *relatora* is volt Demeter mester személyében.¹³⁵ Elképzelhető, hogy e Demeter mint alnádor állította ki ura nevében az oklevelet, és a későbbi ellenőrizhetőség végett szerepel rajta mint *relator*, azaz, aki az oklevél kiállítására közvetlenül parancsot adott. Az oklevél kiállításának helye beleillik az alnádorok ismert tevékenységi területébe, mivel ők ekkor már nem a bíraskodásban vettek részt, hanem a nádor egyéb ügyeit intézik. Sajnos, családhoz kötése egyelőre nem járt eredménnyel.

Még egy érdekes megállapítást tehetünk Lackfi István itineráriuma kapcsán:

---

¹³⁰ BERTÉNYI, 1964. 196. A kérdésre BÓNIS, 1971. 196. is kitért, de magam a leírt adatok fényében Bertényi Iván értelmezését látom megalapozottnak.

¹³¹ Az Anjou-kori viszonyokra mást, mint amit Bertényi Iván az idézett művében írt, nem mondhatok.

¹³² ENGEL PÁL: Zsigmond bárói. Rövid életrajzok. In: Művészet Zsigmond király korában 1387–1437. I. Tanulmányok. Szerk. BEKE LÁSZLÓ–MAROSI ERNŐ–WEHLI TÜNDE. Budapest, 1987. 427–430.

¹³³ Vö. BERTÉNYI, 1964. 203.

¹³⁴ Jó példa erre Szepesi Jakab országbíró hivatali ideje, akinek távollétében ugyanúgy zajlott tovább a királyi jelenlét munkája. BERTÉNYI, 1964. 198–199.

¹³⁵ ZsO I. 1003.

jelenlegi ismereteim szerint az 1390. év után nincsen olyan királyi vagy királynéi oklevél, amelyet a nádor *relatio*jára állított volna ki a kancellária. Hogy ez a kezdete volt-e annak, hogy Zsigmond és köre Lackfi Istvánt 1392. nov. 13–22. között – a szokásoktól eltérően – leváltotta a nádorságról és kiszorította a hatalomból, már egy másik tanulmány tárgya.

Lackfi István nádor tisztségviselése alatt ítélmestere, Uzsa Márton öt – ismert – alkalommal tartott bírói közgyűlést: 1388-ban Nyitra és Trencsén, Bars, Nógrád és Hont, Pest és Pilis,¹³⁶ míg 1391-ben Fejér megye nemessége részére.¹³⁷ Az egyes közgyűléseken kiadott – és fennmaradt – oklevelek fényében azok hosszáról a következők állapíthatók meg. Nyitra városa mellett a nyitrai és trencsényi nemesség részére máj. 25-re hívták össze a közgyűlést, az első oklevél a 7., az utolsó a 12. napon kelt. Bars megye nemességét jún. 8-ra várták a város mellett, és a 8. meg a 12. napon kiadott oklevelek a határnapok. Hont és Nógrád megyék részére Gyarmat mellett jún. 29-től tartották, és a 4. meg a 15. nap között keltek az oklevelek. Pest és Pilis megyék részére Szenterszébtfalva mellett júl. 27-re hirdették meg, és 8. napon kelt az első, a 14. napon az utolsó kiadvány. 1391-ben Fejér megye nemessége részére Székesfehérvár mellé júl. 3-ra tűzték ki a közgyűlést, és a 12., illetve a 18. nap között keltek az oklevelek. Látható, hogy a megyei nemesség létszámától függően hozzávetőleg a 12. és 18. napon keltek az utolsó oklevelek, sorrendben 5, 4, 11, 6–6 napig tartottak.

*

A nádori kúria működése hűen tükrözi az ország politikai helyzetét, azaz kiválóan jelzi, ha az országban zavaros a helyzet, avagy országos hadjárat folyik, mivel ilyenkor a király általános perhalasztást rendelt el. (Lásd a táblázatot.) Ugyanakkor az egyes nyolcadokon kiadott oklevelek is fontos információkkal szolgálhatnak számunkra, mivel a hátlapjukon – bár korántsem mindegyiken! – található kancelláriai feljegyzések és kézjegyek révén betekintést nyerhetünk az iroda munkájába. A különböző kézjegyek elvileg azt a személyt jelölik, aki a pecsételést végezte, de „amelyek vala-

---

¹³⁶ TRINGLI, 2001. 173., ahol a szerző 1389-re is jelez egy közgyűlést. A vonatkozó oklevél ma már csak kiadásból ismert. Mivel napi dátuma tökéletesen egybevág az 1388. évi közgyűlés idejével, így lehetséges, hogy elírásról van szó. Bár más megye esetében is van arra példa, hogy csak egy adat áll rendelkezésre az adott közgyűlésre.

¹³⁷ A jelzeteket lásd Uzsa Márton itineráriumában.

milyen – számunkra ismeretlen – rend szerint szerepelnek, tűnnek el, majd bukkannak fel ismét a nagybírói okleveleken. A jelek megkettőzése óta nem könnyű a szöveg írójának s a pecsételőknek megkülönböztetése sem, ugyanaz a kéz ui. egyszer ír, másszor pecsétel.”¹³⁸ Nézzük, mi a helyzet a nádori jelenlétén? (Hozzá kell tennünk, hogy az oklevelek döntő többségének hátlapján semmilyen kézjegy sincsen!) Még egy fontos információ a nádori kúria működési helyére vonatkozik: az 1387. évi vízkereszti és a György-napi nyolcadokat a későbbiekkel ellentétben nem Visegrádon, hanem Budán tartották.

	Vízkereszt	György-nap	Jakab-nap	Mihály-nap
1387.	GB ¹³⁹	Iz, ¹⁴⁰ GB és SI, ¹⁴¹ Sy, ¹⁴² Sy és GB ¹⁴³	általános perhasztás Mária kiszabadítása ¹⁴⁴	Iz, ¹⁴⁵ Sy, ¹⁴⁶ E, ¹⁴⁷ E és GB ¹⁴⁸
1388.	Bar, ¹⁴⁹ E ¹⁵⁰	Sy és E, ¹⁵¹ GB, ¹⁵² S ¹⁵³		GB, ¹⁵⁴

¹³⁸ BÓNIS, 1963. 208.

¹³⁹ DL 52 542., 75 378., 91 928–9.

¹⁴⁰ DL 52 544–6.

¹⁴¹ DL 52 548–9.

¹⁴² DL 52 550.

¹⁴³ DL 52 547.

¹⁴⁴ DL 52 545., 52 550. „*de regio litteratorio mandato*”

¹⁴⁵ DL 52 562–4., 52 568., 102 383.

¹⁴⁶ DL 61 251.

¹⁴⁷ DL 68 282.

¹⁴⁸ DL 103 369. (*E solvit GB*)

¹⁴⁹ DL 42 377.

¹⁵⁰ C. TÓTH NORBERT: A leleszi konvent Statutoriae sorozatának 1387–1410 közötti oklevelei (Pótlás a Zsigmondkori Oklevéltár I–II. kötetéhez) (A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár Kiadványai II. Közlemények 36.) Nyíregyháza, 2006. 15/5.

¹⁵¹ DL 52 586. (*solvisset Sy, E solvisset*), 52 587., 52 589., 68 283.

¹⁵² DL 75 563.

¹⁵³ DL 101 927.

¹⁵⁴ DL 42 407., DF 248 207.

1389.	E; ¹⁵⁵ GB; ¹⁵⁶ lz ¹⁵⁷	GB; ¹⁵⁸ Bar; ¹⁵⁹ lz ¹⁶⁰	általános perhelasztás szerbiai hadjárat ¹⁶¹	GB; ¹⁶² Bar ¹⁶³
1390.	nincs kézjegy ¹⁶⁴	GB ¹⁶⁵	nincs kézjegy ¹⁶⁶	GB ¹⁶⁷
1391.	M; ¹⁶⁸ E; ¹⁶⁹ S és GB; ¹⁷⁰ GB; ¹⁷¹ Sh és GB; ¹⁷²	GB; ¹⁷³ M; ¹⁷⁴ K és M ¹⁷⁵	általános perhelasztás szerbiai hadjárat ¹⁷⁶	lz; ¹⁷⁷ GB; ¹⁷⁸ Sp ¹⁷⁹
1392.	S ¹⁸⁰	GB; ¹⁸¹ lz és Stp; ¹⁸² E ¹⁸³	általános perhelasztás szerbiai hadjárat ¹⁸⁴	Sy és M; ¹⁸⁵ GB; ¹⁸⁶ E ¹⁸⁷

¹⁵⁵ DL 52 617.

¹⁵⁶ DL 52 614., 52 616.

¹⁵⁷ DL 38 203., 52 618.

¹⁵⁸ DL 52 632. (*solvisset nobis* [?]), 68 288.

¹⁵⁹ DL 52 629.: „*magistro Laurentio non solvit*”

¹⁶⁰ Lelesz I. 254/44.

¹⁶¹ ENGEL, 2003. 557.; DL 52 632–3., 96 629. „*de regio generali mandato*” Még a Mihály-napi nyolcadon is. DL 52 646–7., 52 652. „*de regio litteratorio mandato nobis generaliter iniuncto*”

¹⁶² DL 42 426–7., 52 647–9., 91 948–9., DF 282 651. DL 52 648.: *solvit rubey*.

¹⁶³ DL 52 646., 52 653., 87 597.

¹⁶⁴ DL 58 698., 58 755., 75 577., DF 233 990.

¹⁶⁵ ZsO I. 1 489., DL 7600., 75 580.

¹⁶⁶ *Solvit*-jeleket azonban találni: Lelesz I. 258/63., 259/66.

¹⁶⁷ DL 7650., 42 464., 52 700., 52 703–4., 87 613., 91 961.

¹⁶⁸ DL 52 711. (*solvit rubey*); 52 712. (*solvit*)

¹⁶⁹ DF 239 099. (*solvit*)

¹⁷⁰ DL 89 565. (*solvit S, GB*) A DL 52 713-on nincsen kézjegy, de a hátlayan „*non restatuatur, simul sigillata est*” szerepel.

¹⁷¹ DL 52 716. (*nobis non solvit [...] debet solvere*)

¹⁷² DL 52 714. (*solvit Sh, GB*)

¹⁷³ DL 52 726., 102 401.

¹⁷⁴ DL 52 727. (*solvit*)

¹⁷⁵ DL 52 731. (*K solvit M*)

¹⁷⁶ ENGEL, 2003. 565.; DL 52 726. „*de regio litterato mandato*”

¹⁷⁷ DL 91 984.

¹⁷⁸ DL 52 749. (*solvit rubey*); 102 409. (*solvit*)

¹⁷⁹ DL 7722. (*solvisset Sp, solvisset* [?])

¹⁸⁰ Lelesz I. 273/113.

¹⁸¹ DL 42 516., 83 435., 89 573., 95 965., 103 386.

¹⁸² DL 52 759. (*solvisset lz, solvisset Stp.*)

¹⁸³ Lelesz I. 275/120.

¹⁸⁴ ENGEL, 2003. 567. Már áprilisban is: DL 91 990. „*de regio litterato mandato nobis generaliter iniuncto ad octavas festi Sancti Mychaelis*”; DL 7792., 52 759., 83 435., 95 965.

¹⁸⁵ ZsO I. 2664. DL 52 770.

¹⁸⁶ ZsO I. 2670. DL 48 603.

¹⁸⁷ DL 42 524.

Érdeemes a táblázatban szereplő kézjegyeket – hozzá kell tennem, hogy az oklevelek hátlapjára vetett jegyzetek néha csak hosszas nézegetés után tűnnek bármiféle betűnek – másik oldalról is megvizsgáljunk. Azaz nézzük meg, hogy az egyes kézjegyek milyen gyakorisággal „dolgoznak” az egyes nyolcadokon. Felmerülhet a kérdés, hogy a kézjegyeket miért nem kötöm az ismert – Devecseri Antal, Egervári Lőrinc, Sági Miklós, Szencsei Mátyás, Szobi/Sőji Bertalan¹⁸⁸ és Himházi Antal (László fia)¹⁸⁹ – nádori jegyzők nevéhez. Nos, ha végigtekintünk a kézjegyeken, bajosan tudjuk bármelyiket is biztosan személyhez kötni. Eleve legalább tízféle kézjegyünk van (a képüket lásd a dolgozat végén) az öt név szerint ismert jegyzőre! Tulajdonképpen az sem zárható ki, hogy egy-egy jegyző változtatta a kézjegyét: például magam is egynek vettem az *SI* és az *Sy* kézjegyeket, de lehet, hogy az *S* és az *Sh* alatt is ugyanazt a jegyzőt találjuk, illetve az is, hogy mindegyik más-más személyé.

Az egyes – ismeretlen – jegyzők kézjegyeit gyakoriságuk alapján négy csoportba osztottam. Az első csoportot azok alkotják, akik csak egyetlen nyolcadon mutathatók ki (nem szabad elfelejtenünk, hogy az oklevelek hátlapjának nagy részén semmiféle kézjegy sincsen): az *Sh*, *Sp* és a *K* kézjegy. A következő csoportba azokat soroltam, akiknek működésére három-három és négy nyolcadról van adat: a *Bar*, az *M*, az *S* és az *SI/Sy* kézjegyes jegyző. A harmadik csoportba két kézjegy került, ők hat, illetve 7 nyolcadon vettek részt a nádori iroda munkájában: az *lz*-szerű és az *E* kézjegyes jegyző. Az utolsó csoportba egyetlen kézjegy került, még pedig a magát *GB* kézjeggyel illető személy, ő a többiekkel ellentétben minden évben, sőt a 18 megtartott nyolcad döntő többségén, 15 alkalommal kimutatható. Nem találjuk kézjegyét a vízkereszi nyolcadokon 1388-ban, 1390-ben (innen senkiét sem ismerjük) és 1392-ben sem. Ugyanakkor ezt és az *SI/Sy* kézjegyet találjuk más kézjegyekkel párban a legtöbbször, négy-négy alkalommal egy-egy oklevél hátlapján. Bónis György megállapítása szerint ilyenkor az egyik kézjegyes személy a pecsételő volt. Természetesen további szempontok alapján is elemezhetnénk a kézjegyeket, de az – úgy érzem – már csak „bűvészkedés” lenne a fentebb leírt helyzet miatt. Az mindenesetre megállapítható, hogy a nádori iroda munkájának oroszlánrészét a *GB*, nagyságrendileg kevesebb részét pedig, közel egyenlő mértékben, az *lz*-szerű és az *E* kézjegy bonyolították le.

---

¹⁸⁸ Vö. BÓNIS, 1971. 203–204.

¹⁸⁹ DF 210 777. (1387.)

Ki lehetett hát e rejtélyes *GB* kézjegyű jegyző? A nádori kúriában egyetlen olyan személy volt, akinek neve kezdőbetűje megfelel e monogramnak: *Georgius de Bokod*, azaz Bokodi György. Ő 1393-ban már biztosan a nádori jelenlétben dolgozott,¹⁹⁰ s a fenti adatok fényében úgy tűnik, hogy pályakezdése hat évvel korábbra helyezhető. Ez ugyanakkor tökéletesen egybevágh azzal, hogy patrónusa, Zámbó Miklós tárnokmester – György később az ő családjából nőszült – 1388 tavaszáig töltötte be hivatalát.¹⁹¹

Mint láttuk, körülbelül tíz különböző kézjegyet tudtunk elkülöníteni, ezek nagy része a nyolcadok igen kis hányadán mutathatóak ki. Mondhatni alkalmasszerűen vettek részt a munkában. Ebből viszont az következhetne, hogy a nádori irodán meglehetősen nagy volt a személyi állomány változása. Ám, ha visszatekintünk a táblázatra és megnézzük azokat a kézjegyeket, amelyek (*SI/Sy*, *E*, *Iz*, *GB*) többször dolgoztak a mondott öt év nyolcadain, akkor azt a meglepő képet kapjuk, hogy e négy kézjegy munkája a nádor hivatali ideje alatt folyamatosan kimutatható. Ez viszont azt jelenti, hogy a nádori jelenlét személyi állománya meglehetősen állandó volt.

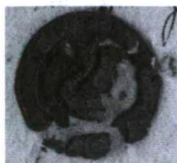
Függelék

Pecsétképek

A kisebb vagy magán(?) pecsét képe:

1391. szept. 27. Komárom. (DF 285 968.)

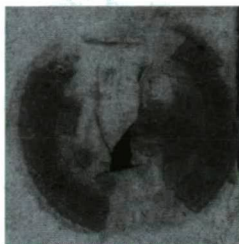
1390. ápr. 1. Tata. (DL 42 437.)

---

¹⁹⁰ BÓNIS, 1971. 181–182.

¹⁹¹ ENGEL, 1996. I. 38.

A nagyobb vagy bírói pecsét képe:

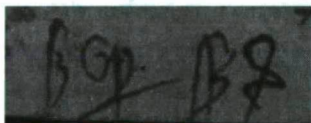
1387. máj. 8. Buda. (DL 52 544.)

A függőpecsét képe:

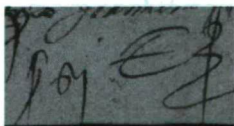

1388. okt. 7. Visegrád. (DL 8006.)

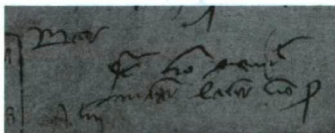
Kézjegyek

Az *Sp* és egy ismeretlen kézjegy, 1391. (DL 7722.)

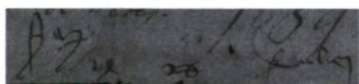
Az *E* és az *Sy* kézjegyek, 1388. (DL 52 586.)

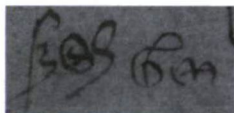
A *Bar* kézjegy, 1389. (DL 52 629.)

A *GB* (Bokodi György) kézjegy, 1389. (DL 52 632.)

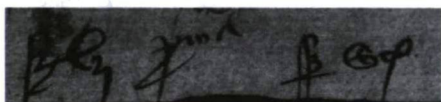
Az *M* kézjegy, 1391. (DL 52 711.)

Az *Sh* és *GB* kézjegyek, 1391. (DL 52 714.)

A *K* és *M* kézjegyek, 1391. (DL 52 731.)

Az *Iz* és a *Stp* kézjegyek, 1392. (DL 52 759.)

Az *S* kézjegy, 1388. (DL 101 927.)

**The working of the palatinal office
during the office-holding of István Lackfi (1387–1392)**

In a previous study I've already stated that the secular chief judges only rarely if at all took part in the work of the courts nominally headed by them. Since the presence or absence of these judges at the courts is a crucial element of the history of the central courts and of Hungarian legal history in general, the analysis of an individual case seemed highly profitable. With the help of the register of the Hungarian National Archives I examined all the charters issued during the palatinate of István Lackfi (27 January 1387 – 13 November 1392) and put them in three groups. The first group is formed by those charters and letters which were surely issued by István Lackfi. The second is made up of those which were drafted in the name of the palatine by his prothonotary, Márton Uzsaí. The charters issued in the course of palatinal or judicial congregations were also put in this group, since the personal presence at these assemblies is very improbable. And finally, in the third group I put all those charters which were issued by the palatinal presence in different cases. Upon the basis of these it is possible to examine the functioning of the palatinal office. Although the three groups certainly overlap each other, it cannot be proved for the time being. It was not my intention to draw long-term consequences from the working of the palatinal office under István Lackfi, for this effort would surely be futile until the period of his successors was not subjected to a similar analysis. The basic aim of the present study was to emphasise that already by the beginning of the reign of King Sigismund the holder of a given office had largely been separated by the function inherent in his office, and, parallelly, the bulk of his burdens had been assumed by his prothonotary. A further proof of it is furnished by the itinerary of the palatine. The making of the itinerary of secular judges (palatine, judge royal), however, is more difficult than that of other office-holders, for it is very often only upon the basis of the seal that the person of its user (the palatine, his prothonotary or a simple notary) can be identified. On the charters of István Lackfi three seals can be distinguished upon the basis of size. The smallest among them (20 mm of diametre) can be found on his letters, and was most frequently pushed into green wax. The bigger or judicial seal was 30 mm in diametre. The third seal, attached to privileges, was 54 mm in diametre without the nest. All three seals represent the dragon, family emblem of the Lackfi. The pictures of the seals can be found in the study.